

PEKKA HÄMÄLÄINEN

Isä ja minä

AINUTLAATUINEN IHMISSUHDE
HYVÄSSÄ JA PAHASSA

minerva

Isä ja minä

PEKKA HÄMÄLÄINEN

Isä ja minä

AINUTLAATUINEN IHMISSUHDE
HYVÄSSÄ JA PAHASSA

minerva
MINERVA KUSTANNUS
HELSINKI

© Pekka Hämäläinen ja Minerva Kustannus, 2022
Minerva Kustannus on osa Werner Söderström Osakeyhtiötä
www.minervakustannus.fi

Ulkoasu Susanna Appel
ISBN 978-952-312-328-1
Painettu EU:ssa

Sulolle, minun isälleni

Sisällys

Esipuhe: isä ja minä	9
Ikkunoita isyyteen	23
Kolmanteen ja neljänteen polveen...	33
Onnistumisia ja selviytymistarinoita	63
Koskaan ei ole myöhäistä	107
Epilogi: Minun isäni	137
Kiitokset	217

Esipuhe: isä ja minä

Sulo-enkeli

Sulo lentää liihotteli elämäni erään isänpäivän aamuna muutama vuosi sitten. Olin juuri saanut perinteen mukaiset isänpäiväkahvit suukkojen ja onnittelujen kera sänkyyn ja lueskelin isänpäiväkorttia, jonka rakas vaimoni oli minulle kirjoittanut. Sitten oli aika avata lahjapaketti – ja siinä se oli, minun kädessäni: ilmisevä Sulo-enkeli, savesta tehty pieni patsas. Se ei voinut olla kukaan muu. Kun vaimo kysyi, keneltä se minun mielestäni näytti, vastasin epäröimättä: ”Sehän on Sulo, minun isäni.”

Miltei kaikki täsmäsi muutama vuosi sitten kuolleen isäni kanssa. Patsaan ruumin muoto oli juuri samanlainen kuin isälläni vanhoilla päivillään: pönäkkä, ryhti hiukan kumara, vatsanseutu pyöreä ja päälaki kaljuksi kulunut. Ilme oli vakava, ja silmät tapittivat tutkivasti katsojaa. Huuliaankin se piti supussa samalla tavalla kuin isälläni

oli tapana silloin, kun hän istui kiikkustuolissaan ja mietti omia juttujaan. Jalassa Sulolla oli sinertävät lökäpöksyt, harmaat, paksut villasukat ja yllä virttynyt sininen villapaita. Isot työmiehen kädet roikkuivat toimettomina sivuilla.

Liikuttavaa oli se, että Sulolla oli selässään pienen pienet siiventyngät. Isäni oli muuttunut enkeliksi. Siivet eivät olleet häävivät, mutta enkeli se silti oli. Nyt Sulo oli saapunut takaisin elämääni. Ehkä kertomaan minulle jotakin, ehkä suojelemaan minua vaaroilta, ehkä vain kyselemään kuulumisia. Asetin sen kunniapaikalle työpöydälleni, ja siinä se minun puuhiani tarkkailee.

Pari kertaa Sulo on kellahdannut kumoon, ja toinen siipi on katkennut, mutta se ei haittaa häntä sen enempää kuin minuakaan. Elämä on sellaista, että välillä tulee kolhuja ja siivet katkeilevat.

Sulo-enkelin saapuminen elämääni oli minulle merkki. Merkki siitä, että olisi taas aika ryhtyä tekemään töitä isäsuhteeni kanssa. Isä oli kuollut kymmenen vuotta aikaisemmin, ja surun hälvettyä hän alkoi tuntua yhä kaukaisemmalta ihmiseltä. Hän ikään kuin häipyi elämästäni, väistyi jonnekin menneisyyteen. Vuosikaudet olin etsinyt yhteyttä isään, taistellut hänen kanssaan ja yrittänyt ratkaista hänen mysteeriään.

Taistelu oli tuntunut minusta monta kertaa uuvuttavalta, turhaltakin. Emme löytäneet yhteyttä toisiimme. Kun isä kuoli, taistelukin päättyi. Helpotti. Sain vetää henkeä ja kerätä voimia. Vuodet kuluivat, ja pohdin isän merkitystä yhä harvemmin. Se ei ehkä niinkään ollut tietoista halua unohtaa isä, vaan enemmänkin yritystä antaa haavojen umpeutua. Ehkä halusin myös alitajuisesti uskoa siihen, että matkan päästä isän näkee jollakin uudella tavalla.

Isänpäivän lahjassa, Sulo-enkelissä, oma isäni tuntui palanneen jälleen elämääni. Hänellä oli jotakin asiaa minulle. Olen aina halunnut uskoa, että asiat eivät vain tapahdu, vaan niillä on merkityksiä. Kyselen, mietin ja pohdin tapahtumien yhteyksiä ja usein teen myös oivalluksia. Itse asiassa minun on vaikeaa päästä vähänkään oudommista tapahtumista kevyesti eroon. Vasta, kun olen työstänyt niitä kyllin pitkälle, ne hellittävät otteensa.

Miksi minä haluan kirjoittaa isäsuhteesta? Sulo-enkelin kohtaaminen oli eittämättä alku tälle prosessille. Se tuupasi minut liikkeelle. Tiedän, että oli tullut oikea aika palata isyysteemaan. Samanaikaisesti kustantaja yllätti ja pyysi minua kirjoittamaan kirjan isäsuhteesta. Aihe kolahhti heti, ja minä tartuin siihen hanakasti. Minulla oli ollut jo aivan toinen teema valmiina ja olin saanut apurahankin sen kirjoittamista varten. Se teema sai nyt jäädä odottamaan. Näin se useimmiten menee: jokin asia aktivoi minut

sisäisesti, ja samanaikaisesti ulkopuolelta eteeni heitetään syötti. Pakkohan sellaiseen on tarttua. Se on universumin viisautta, jota voi vain ihmetellä ja ihailla. Oikeat asiat näyttävät tapahtuvan juuri oikeaan aikaan.

Jossakin sisimmässäni olen tiennyt jo pitkään, että enemmin tai myöhemmin kirjoitan kirjan isäsuhteesta, ja että yksi sen pääteemoista tulee olemaan minun suhteeni omaan isääni. Tästä suhteesta minulla on oma ainutlaatuinen kokemukseni, jota ei kukaan voi kyseenalaistaa. Ulkopuoliset saavat ihan rauhassa olla eri mieltä isästäni, mutta se ei mitätöi eikä vähennä mitenkään oman kokemukseni arvoa. Minun isäsuhteeni on minun juttuni, yksinoikeuteni. Tässä kirjoitusprosessissa haluan täydentää niitä isäkokemukseni puutteellisia kohtia, jotka ovat syntyneet pitkästä yhdessä elämisestä hänen kanssaan. Haluan selvittää, tutkia ja tehdä uusia oivalluksia. Erityisesti haluan oppia ymmärtämään, miksi isä oli sellainen ihminen kuin oli. Sen selville saaminen on minulle tärkeää, jotta voisin paremmin ymmärtää itseäni. Haluan avata uusia ikkunoita vanhojen rinnalle, nähdä isän ikään kuin uusin silmin.

Uskon nimittäin, että minun isäni oli merkittävämpi ihminen, kuin mitä minä olen koskaan kyennyt näkemään. Enkä tarkoita hänen suorituksiaan tai aikaansaannoksiaan, en hänen meriittejään enkä hänen erilaisia roolejaan, vaan erityisesti hänen ihmissuhdetaitojaan ja hänen kykyään

elää läheisenä ihmisenä omien läheistensä kanssa, erityisesti minun kanssani.

Tähänastinen kuva isästäni sisältää paljon puutteita ja on yleissävyltään enemmän negatiivinen kuin positiivinen. Ahdistavien ja traumatisoivien kokemusten vuoksi isäkuvaani on jäänyt kapeaksi, ja jos katson isää vain tästä ikkunasta, minulta jää varmasti jotakin olennaista näkemättä. Haluan kuitenkin uskoa, että minun isässäni oli myös toisenlainen puoli: reilu, mukava ja inhimillinen – se joka minulta peittyi niin usein loukkaantumisten, suuttumisten ja kohtaamattomuuden varjoon. Se oli puoli, jonka jotkut muut onnistuivat isästäni näkemään. Olen kiinnostunut tekemään matkaa isän tuntemattomaan maailmaan, minulle hämäräksi jääneeseen todellisuuteen. Haluan avata uuden ikkunan isän elämään. Haluan oppia ymmärtämään isän taustoja, hänen juuriaan, hyväksymään hänet kokonaisena ihmisenä ja antamaan hänelle uuden arvon. Haluan myös vapautua isään liittyvien negatiivisten tunteiden painosta. Haluan löytää hänestä sen ihmisen, joka hän oikeasti oli, ja jonka voin välittää myös lapsilleni ja heidän lapsilleen. Kirjan lopussa kerron oman kokemukseni siitä, millaisen polun olen itse saanut taivaltaa isän rinnalla. Nyt tuntuu, että se on ollut raskas ja kivinen polku, monessa mielessä kipeä ja ahdistavakin, mutta samalla se on ollut yksi oman kasvuni tärkeimmistä tekijöistä. Isä on auttanut minua tulemaan minäksi.

Pidän tätä matkaa isäsuhteeseeni hyvin tärkeänä asiana tällä hetkellä. Kysymys ei ole enää siitä, että olisin katkera isälle, tai että minulla olisi isoja asioita hampaankolossa häntä vastaan. Olen työskennellyt vuosia isän ja osittain äidinkin kautta syntyneiden psyykkisten kipujen parissa ja ainakin osittain päässyt niiden yli. Uskon vilpittömästi hyväksyneeni isän puutteet ja antaneeni hänen armottomuutensa anteeksi. Ymmärrän, että isäni oli vain ihminen omine heikkouksineen ja puutteineen, mutta myös hyvine puolineen.

Kyse on ennen kaikkea siitä, että haluan tiedostaa entistä selvemmin ne pahan ketjut, jotka kulkevat suvussani, jotka tulevat isän omista taustoista ja joiden välittäjänä isäni on vain yksi lenkki, objekti itsekin. Haluan tutkia, onko elämäni tunnetakalla, minun kokemuksillani, jotakin yhteyttä sukuperimääni ja sieltä löytyviin vaiettuihin salaisuuksiin. Muiden tutkintalinjojen kanssa olen tehnyt kohtuullisen määrän töitä vuosien ajan, eikä kaikkia vastauksia ole löytynyt niistä. Ei ainakaan kovin tyhjentäviä.

Sen ainakin tiedän varmasti, että omien sukujuurieni vaiettuihin salaisuuksiin kuuluu monia kuolemantapauksia, rankkoja ja traumatisoivia sotakokemuksia, uskonnollista vallankäyttöä, seksuaalisuuden kieltämistä ja siihen liittyvää epäilyttävää käyttäytymistä sekä suuri määrä pelkoa. Asioissa sinänsä ei ole mitään elämälle vierasta. Näin-

hän ihmiset elävät ja toimivat. Oudon asiasta tekee se, että vaiettuja salaisuuksia ei ole millään tavalla voinut käsitellä. Niitä ei ole saanut puhua auki, mikä olisi tuonut vapauttavan armahduksen. Ne on vain kaikessa hiljaisuudessa ohitettu, ikään kuin niitä ei olisi olemassakaan. Ja kuitenkin oireet näkyvät. Vaietut tunteet löytävät kyllä väylänsä ulos. Kipeän piilottelu näkyy outona käyttäytymisenä, vuorovaikutusongelmina, suremattomana suruna, masentuneisuutena ja pinnallisen huumorin taakse kätkeytyneenä tunnevammaisuutena. Puhumattomat salaisuudet vievät elämästä ilon, koska voimavarat kuluvat salaisuuden suojelemiseen.

Ihmisen sisällä olevaa pahaa oloa ei loppujen lopuksi voi piilottaa. Tavalla tai toisella se aina löytää tiensä pintaan. Vahingollista on ennen muuta se, että kun salaisuudet on jätetty käsittelemättä, niihin liittyvä tunnetaakka siirtyy uusien sukupolvien kannettavaksi. Tätä selittämättömän ja vaikeasti havaittavan pahan ketjua haluan olla omalta osaltani tunnistamassa ja katkaisemassa.

Uskon vakaasti, että vaikeiden asioiden näkeminen ja tiedostaminen avaavat tietä eteenpäin. Kun vaietuista ki-
vuista aletaan puhua ääneen, ne menettävät voimansa. Uskon, että pahan ketjut ovat katkottavissa ja ettei minun enää tarvitse siirtää selittämätöntä tunnekipua omien lasteni ja heidän jälkeläistensä kannettavaksi. Koen tämän tehtävän suoranaiseksi velvollisuudekseni.

Entä miten tehtävä voisi onnistua? Siten, että opettelemme puhumaan kipeät asiat auki. Mitä vähemmän elämässämme on salaisuuksia, sitä paremmin me voimme, ja sitä rehellisempää elämästämme tulee. Puhuminen voi aluksi tuntua tuskalliselta, jopa mahdottomalta. Mutta vasta kun avaa salaisuuksiin liittyvän surun padot, voi sisäinen paraneminen käynnistyä. Samalla tervehdytämme omia sukujuuriamme ja voimme oikeasti antaa menneisyydelle anteeksi.

Haluan silti korostaa, että tämä ei ole mikään minun sukuni paljastuskirja. Paljastuksilla sinänsä ei mielestäni ole mitään itseisarvoa. Arvokkaita salaisuuksista tulee vasta silloin, kun niiden löytyminen mahdollistaa niiden käsittelyn ja avaa siten tietä uudelleenlaiseen elämän ymmärtämiseen, menneiden sukupolvien hyväksymiseen ja vapauttavaan anteeksiantoon. Olen vasta mielenkiintoisen tutkimusmatkani alussa, enkä edes tiedä, onnistuuko se. Yksin en tätä matkaa voi tehdä, vaan tarvitsen kaikkien niiden sukulaisten ja tuttujen apua, jotka tietävät jotakin sukuni historiasta, erityisesti isäni salatusta menneisyydestä. En ole edes selvillä siitä, haluavatko he kertoa tietämäänsä, suostuvatko he puhumaan menneistä.

Arvokasta tässä sukuhistoriani tarkastelun prosessissa on myös perimätiedon jakaminen tuleville sukupolville. Nekrologeista saamme yleensä lukea, mitä merkittäviä

Suhde omaan isään on yksi ensimmäisiä ja kaikkein ratkaisevimpia ihmissuhteita. Se vaikuttaa vielä senkin jälkeen, kun isää ei enää ole. Jokainen meistä kantaa tätä perintöä itsessään – niin hyvässä kuin pahassa.

Läsnä oleva, rakastava ja kannustava isä antaa hyvät eväät kasvaa itseensä ja elämään luottavaksi, tasapainoiseksi aikuiseksi. Vähättelevä, luoksepääsemätön tai tunnevarmainen isä jättää väistämättä pysyvät jäljet lastensa tunne-elämään. Isän antaman kannustuksen ja rohkaisun puute voivat aiheuttaa haavoja, joita moni kantaa sisällään vielä aikuisenakin.

Pekka Hämäläinen tarttuu aiheeseen hyvin käytännönläheisellä ja henkilökohtaisella tavalla. Hän kirjoittaa kohtauksista ja kokemuksista, joista lukija saa aineksia pohtia omaa elämäänsä. Minkälainen on minun isäsuhteeni? Miten se on minuun vaikuttanut? Haluanko siirtää samaa perintöä eteenpäin omille lapsilleni?

Kirja kertoo, miten vaikean isäsuhteen aiheuttamista vaurioista voi toipua ja miten pahan ketju katkaistaan, niin ettei raskas perintö siirry sukupolvesta toiseen.

TM **Pekka Hämäläinen** on tunnettu perheterapeutti, kirjailija ja luennoitsija, jonka kirjoja on myyty kymmeniä tuhansia kappaleita. Hän on julkaissut mm. teokset *Myönteisyyden mautava voima*, *Rennosti vastuullinen*, *Hyvä parisuhde*, *Elämä on epäreilua* sekä *Sinulla on vain yksi elämä*.

minerva

ISBN 978-952-312-328-1

9 789523 123281

www.minervakustannus.fi
17.3
Kansi Susanna Appel
Kannen kuva Dreamstime